

URBAN BRABANT REVISITED

Janny Donker

Stichting Los Bewegingstheaterwerkplaats

Maastricht

2017

VERANTWOORDING

Voor u ligt het verslag van mijn onderzoek onder de titel *Urban Brabant Revisited*, uitgevoerd in opdracht van Kunstbalie. Deze opdracht werd gegeven in het kader van het project *Urban is anders, toch?* (oorspronkelijk: *Urban Triptych*) dat op 27 oktober 2016 werd afgesloten met een conferentie in de Hall of Fame in Tilburg. In dit project werd ingezoomd op de ontwikkeling 'van battle naar theater' in de landelijke urban scene. Kunstbalie had behoefte aan een onderzoek naar actuele trends in de *Brabantse* urban scene en in het bijzonder naar de opkomst van opvallend veel jonge ondernemers. Het 'revisited' in de titel verwijst naar mijn rapport over de Brabantse scene in haar geheel uit 2009, *Brabant Urban Stad?*, eveneens besloten met een conferentie in Tilburg (in Popcentrum 013).

De opkomst van een jonge generatie van ondernemers binnen de urban scene is één van de opvallende verschijnselen van deze tijd. Daarnaast is een deel van mijn onderzoek gewijd aan de ingrijpende cultuuromslag binnen de Brabantse kunstencentra, mede als gevolg van hun groeiende samenwerking met de welzijnsinstellingen. Dit naar aanleiding van de opdracht om aanknopingspunten voor beleid aan te geven t.b.v. gemeenten en kunstencentra in Brabant.

De situatie die ik aantrof tijdens mijn onderzoek kan getypeerd worden als 'onzeker en verwarrend'. Praktisch alles in de Brabantse urban scene is in beweging, op alle niveaus, van de werkvloer tot het Provinciehuis. Organisatorisch heerst verbrokkeling; Den Bosch tracht die tegen te gaan door tenminste alle jongereninstellingen onder één paraplu te brengen (Preventief Professioneel Jongerenwerk). De opstelling van de gemeenten tegenover urban varieert van stad tot stad, van 'hartelijk welkom' tot 'Urban, waarom niet?'. Binnen het geheel van de urban culture eist de *sport* steeds meer aandacht op in verhouding tot de kunsten. In Helmond ontstaat een bijna compleet nieuwe urban scene rond het festival *Urban Matterz*. Elders is men bezig met consolideren. Op artistiek terrein vervagen grenzen tussen disciplines en tussen underground en mainstream.

Onder deze omstandigheden bleek een descriptieve aanpak de meest werkbare optie. Grote lijnen en duidelijke patronen tekenen zich op dit moment (nog) niet af. De tijd is dan ook niet rijp voor harde stellingen en aanbevelingen.

Mijn belangrijkste conclusie is: de urban scene in Brabant is op het ogenblik very much alive and kicking. Aan instellingen als Kunstbalie de taak om het zo te houden. De grote lijnen komen nog wel.

Janny Donker

URBAN, JONGERENWERK EN DE KUNSTENCENTRA

'Urban is here to stay.' Urban was tijdens Oktober Dansmaand 2016 in Tilburg volop aanwezig met een voorstelling van Johnny Lloyd, een studiopresentatie van Guilherme Miotto, een workshop Freestyle en Improvisatie en een all styles battle. Dit alles gegroepeerd rond de conferentie *Urban is anders, toch?* op 27 oktober in de Hall of Fame. 'Het urban aandeel in de Oktober Dansmaand bleek zo inspirerend en energierijk dat het een vervolg krijgt in Oktober Dansmaand 2017.' Voor Tilburg Dansstad, organisator van de Dansmaand, betekende de conferentie een 'urban impuls in Tilburg' en een 'aanleiding om urban dance weer een stevig onderdeel van Oktober Dansmaand te laten worden. In 2017 laten we het programma organisch groeien (...) in gesprek met urban partners.' Wat aangezet werd in 2016 wordt, zo is het plan, 'ook de komende jaren verder ontwikkeld'. Aldus Heleen Volman, artistiek leider van DansBrabant, één van de bij de Dansmaand betrokken instellingen. Urban dans is here to stay, ook on stage, getuige ook The Ruggeds met hun show *Adrenaline* waarmee ze groot succes hadden in Londen, San Francisco en New York voorafgaand aan hun tournee, met een sterk uitgebreide versie, door heel Nederland in de eerste drie maanden van 2017. Voor die tournee waren ze getraind door internationale grootheid Jonzi D (*Breakin' Conventions, Sadler's Wells*, Londen). In Eindhoven werkt het Parktheater met urban dansers uit de 'stal' van jongerencentrum Dynamo.

Urban laat zich niet meer wegzetten als een uitlaatklep voor jongeren die hun identiteit nog niet hebben gevonden – een doelgroep waar jongerenwerkers in de wijken zich maar over moeten ontfermen. Niet voor niets werden breakdance, rap, graffiti, skateboarding in buurthuizen en jongerencentra omarmd, lang voordat de gevestigde kunstwereld ze serieus begon te nemen. Dat wil zeggen: serieus als *kunst*. 'Kunsten van de straat' weliswaar, en daarom 'anders', maar artistiek gezien niet van een minder gehalte dan de 'kunsten van de schouwburg'.

Doel van de welzijnsinstellingen is niet, kunstenaars te kweken. 'Wij gaan voor sociale en economische zelfstandigheid van mensen, dat is ons doel en daar zetten wij cultuur als één van de belangrijkste *middelen* voor in.' (Nancy van Loon, Jongerencentrum Dynamo, Eindhoven; cursivering van mij, J.D.) De andere Brabantse welzijnsinstellingen – R-newt in Tilburg, De Poort en Divers in Den Bosch, Surplus in Breda, Lev in Helmond – zullen dat beamen. Persoonlijke ontplooiing en sociale weerbaarheid staan voorop, en als artistieke activiteiten daaraan kunnen bijdragen zijn ze welkom. Maar, nogmaals Nancy van Loon: 'Alleen zien wij ook dat, als jongeren met cultuur bezig zijn, als middel, dat het op een gegeven moment op zo'n hoog niveau komt dat je het ook echt als cultuur kunt waarderen. Dan vinden wij het tekort doen als we zeggen: laat het maar in die welzijnshoek.' Zo'n talent moet dan niet 'in de wijken blijven hangen'. Concreet: voor iemand met zo'n duidelijke artistieke begaafdheid zoek je een passende kunstopleiding. 'In de wijken' wordt artistiek gehalte dus wel degelijk herkend. Maar de 'straatwijsheid' die de kunsten van de straat vanuit hun oorsprong meebrengen telt zwaarder.

Waar jongerenwerkers per definitie thuis zijn in de wijken, moeten vertegenwoordigers van de 'reguliere' kunsten er hun weg nog vinden. Al sinds de jaren negentig staan de gevestigde kunstinstellingen onder druk, van overheidswege en van de publieke opinie, om

uit hun ivoren torens te komen en kunst en kunstenaars weer middenin de samenleving te zetten. Kunst is er toch niet alleen ten gerieve van culturele fijnproevers die bereid zijn elke gril van een kunstenaar serieus te nemen? De gewone man hoeft toch geen belasting te betalen om kunst met een hoog nieuwe-kleren-van-de-keizer-gehalte in stand te houden? Maar ook veel kunstenaars kampen met groeiende onvrede over hun maatschappelijke positie en richten zich – bijvoorbeeld in *community art*-projecten – op maatschappelijke thema's. En zo is in de reguliere kunstensector een beweging op gang gekomen *uit* de ateliers, studio's, musea, theaters, cultuurtempels, naar buiten – de straat op, de wijken in. Een exodus gestimuleerd door een subsidiebeleid dat instellingen verplicht om nieuwe publieken aan te boren en de banden met stad en regio aan te halen.

Tot zo ver eigenlijk weinig nieuws: heel veel kunstinstellingen bedrijven sinds jaar en dag al cultuureducatie, in samenwerking met het onderwijs, via eigen educatieve diensten en met publiekgerichte evenementen. Het Haags Gemeentemuseum ging al in de jaren zeventig de wijken in met de Kunstkar. Doel van zulke activiteiten was vooral: mensen – kinderen zowel als volwassenen – die 'normaal' niet in aanraking kwamen met kunst en cultuur ervan bewust te maken wat ze misten en bezoek aan de organiserende kunstinstelling te stimuleren. Maar daarbij raakten de apostelen van de schone kunsten verwickeld in een heilloze concurrentieslag met de populaire cultuur – waarover de culturele elite inmiddels genuanceerder was gaan denken. De vroegere canons brokkelden af, alleen al door de culturele globalisering die aantoonde dat elders op aarde met andere maatstaven wordt gemeten dan wij gewend zijn. Gevestigde instellingen kunnen niet meer als vanzelfsprekend optreden als Hoeders van het Recht Geloof in de kunsten.

Deze ontwikkeling heeft gevolgen voor de stedelijke centra voor de kunsten. Die stammen af van de muziekscholen uit de tijd dat het onder de gezeten burgerij *bon ton* was om je kinderen naar pianoles te sturen. In het vorige decennium beleefden de kunstencentra een bloeitijd als broedplaatsen in het kader van de toenmalige opwarming van de amateurkunst. Ze bedienden de amateurs met een uitgebreid aanbod van cursussen en faciliteiten, gericht op plezier en persoonlijke ontplooiing en gemodelleerd naar de gevestigde kunsten. Daarbij lag vooral veel nadruk op het participatie-aspect, op *meedoen* en samenzijn. Niet voor niets werd het aanbod gedomineerd door de podiumkunsten. Samen zingen, samen dansen, samen toneelspelen, allemaal cement voor de sociale cohesie.

Naarmate de populariteit van de urban arts onder jongeren groeide breidden de centra voor de kunsten hun aanbod uit met breakdance-lessen, graffiti-workshops, cursussen rapteksten schrijven. Daar was vraag naar, en lesgeven behoort tot de *basic instincts* van de ware urban artist. Maar dat speelde zich allemaal af binnen de beschermende muren van de kunstencentra, waar urban en regulier ieder hun eigen plekje hadden. Anders wordt het wanneer de centra zich op straat begeven. Daar stuiten ze op jongeren op wie het evangelie van de traditionele instellingen geen vat heeft, en op jongerenwerkers die niet zoveel boodschap hebben aan dat evangelie maar wel weten wat 'hun' jongeren bezighoudt.

Cultuuromslag in de centra voor de kunsten

De kunstencentra van de B5 zijn bezig met een cultuuromslag die alles te maken heeft met de ontmoeting van welzijnsverleners en cultuur-educatoren in de Brabantse wijken. Voor dit onderzoek heb ik de directeurs van de vijf centra gevraagd, in een kort statement te

reflecteren op dit proces. Aan dat verzoek hebben alle vijf voldaan. Hier volgen de statements, met hartelijke dank aan de schrijvers:

Gertjan Endedijk, directeur-bestuurder, Stichting De Nieuwe Veste, Breda:

Visie van Stichting Nieuwe Veste op de rol van het centrum voor de kunsten

Om aan de samenleving te kunnen deelnemen moet je onderdeel kunnen uitmaken van de cultuur. Daarvoor is het belangrijk dat je alles wat je om je heen waarneemt kunt verbeelden, zodat je erover kunt fantaseren, er lichamelijk uitdrukking aan kunt geven of er je eigen beeld van kunt maken. Creativiteit helpt om de verbeeldingskracht te ontwikkelen. Naast verbeelding moet je voor deelname aan de cultuur alles wat je waarneemt kunnen benoemen en onderbrengen in begrippen, zodat je er met je omgeving over kunt communiceren. Dat gebeurt door middel van taal. Creativiteitsontwikkeling en taal zijn daarom basisvaardigheden voor het participeren in de cultuur die zich om je heen afspeelt. Kunst heeft een andere rol. Kunst biedt inzicht in hoe mensen de cultuur om zich heen ervaren. Kunst is dan ook het medium dat helpt om op cultuur te reflecteren en de cultuur te begrijpen.

Vanuit Stichting Nieuwe Veste willen wij een bijdrage leveren aan de persoonlijke ontwikkeling en het burgerschap van alle inwoners van Breda, door een rol te spelen in het aanreiken van creativiteitsontwikkeling en taal en het toegankelijk maken van kunst. Daarbij willen we alle kinderen een basis meegeven, jongeren stimuleren hun blik op de wereld te verbreden en volwassenen in staat stellen te participeren.

Het realiseren van onze ambitie kunnen en willen wij niet alleen doen, maar in nauwe samenwerking met partners in de stad. Breda heeft met een groot aanbod aan professioneel georganiseerde cultuurinstellingen en amateurkunst een rijk cultureel leven, waaraan de deelname kan worden vergroot door aan te sluiten op de behoefte van uiteenlopende klantgroepen in de stad. Bovendien zien wij in onze benadering van cultuur kansen om bij te dragen aan de maatschappelijke doelen die leven in de stad. Daarom leggen wij ons de komende jaren toe op het slaan van een brug tussen het culturele veld en het onderwijs, zorg, welzijn en sociale domein.

Bovenstaande visie op cultuur en de stedelijke aanpak vragen om een veranderende rol en positie van onze culturele organisatie. De grenzen tussen onze organisatieonderdelen – de bibliotheek, het centrum voor de kunsten en de Cultuurwinkel – vervagen en maken plaats voor een expertisecentrum met een netwerkfunctie. Van de nadruk op het aanbieden van producten verschuift onze taak naar het stimuleren en faciliteren van cultuureducatie en cultuurparticipatie voor een sociale en cultureel levendige stad.

Gertjan Endedijk heeft de laatste twee jaar een groot aantal instellingen in Breda gepolst over mogelijke samenwerking. Onder anderen met Ad Verhulst van Stichting Kick in Breda. Kick vangt een speciale doelgroep op: jongens die op geen school te handhaven zijn maar wel willen leren. De remedie is strenge discipline en kickboksen tot ze slagen voor een 'examen in maatschappelijk functioneren'. Daarmee haalt de Nieuwe Veste een wel héél ander publiek in huis dan gewoonlijk. Verhulst organiseert ook de projecten *Grote Broer* en

Grote Zus in twee Bredase wijken, waarbij oudere jongeren 'waken' over, en als vertrouwenspersonen fungeren voor, jongere buurtgenoten.

Theo de Veer, directeur-bestuurder, Muzerije, 's-Hertogenbosch:

Muzerije is van de gemeenschap, alle inwoners, organisaties en bezoekers van 's-Hertogenbosch die leren, (mee)maken en verbinden op het gebied van amateurkunst en cultuureducatie, doen dat met of via Muzerije. Studi073, het jongerenplatform van Muzerije, is de plek waar jongeren zelf bepalen welke culturele activiteiten en worden georganiseerd in de stad. Studi073 draait volledig op de ervaring, het enthousiasme en de energie van jongeren. Zij kunnen meedoen als deelnemer, vrijwilliger, maar ook als organisator en coach. Muzerije daagt uit, jaagt aan en faciliteert.

Met ingang van januari 2017 heeft de Gemeente 's-Hertogenbosch al het stedelijk jongerenwerk ondergebracht onder één paraplu: *Preventief Professioneel Jongerenwerk* (PPJ). Daaronder vallen nu welzijnsinstelling Divers, jongerencentrum De Poort, Juvans (individueel maatschappelijk werk voor jongeren) en de afdeling MO & Sport van de Gemeente. De stad is hiervoor in vier sectoren verdeeld, verbonden door een organisatorisch netwerk, van jongerenwijkteams tot stedelijk regisseur. Hierbij is inhoudelijk ook Leonie Gossens betrokken, projectleider bij de Muzerije.

Hugo van den Hoek Ostende, directeur-bestuurder, Centrum voor de Kunsten Eindhoven:

Toekomst CKE

Zes jaar geleden besloot CKE dat educatie op het gebied van kunst en cultuur een totaal andere vorm verdiende. 'Care' hoorde bij het oude CKE: een CKE dat de leerling-cursist zag als iemand die veel zorg, bescherming, begeleiding nodig had. Bij het nieuwe CKE hoort 'share': samen doen, open, nieuwsgierig, van elkaar leren. Er werd besloten om het gebouw grondig aan te pakken. Dat gebeurt nu. Van binnen naar buiten. De muren maken plaats voor ramen, er komt veel meer ruimte voor ontmoeting, gezelligheid, podia. De verbouwing is in september 2017 klaar.

Vanaf 2012 ging het Projectbureau op zoek naar nieuwe klanten en markten: samenwerken met andere domeinen, sterk vraaggericht, kunst inzetten als doel en als middel. Dit deden we omdat de inwoners van de stad verschillen en op diverse manieren leren. Als antwoord daarop maakten we de vormen van educatie pluriform. CKE deed lang niet meer alles zelf, er werd veel en vaak samengewerkt met andere aanbieders van kunst en educatie, onder andere met urban.

CKE gaat verder op de ingeslagen weg. Daarvoor is wel een complete organisatieverandering nodig. In het MT zitten mensen die sterk op de markt en de stad zijn georiënteerd. Deze managers geven leiding aan de afdeling educatie (zowel binnenschools als vrije tijd), culturele ontmoeting (onder meer community art, amateurkunst en kunstprojecten) en kenniscentrum. Marketing wordt een belangrijke functie. CKE gaat in de toekomst werken met PMC's (product markt combinaties). Samenwerking wordt nog belangrijker. CKE heeft van de Stichting Cultuur Eindhoven de BIS-functie 'Huis voor Amateurkunst en Cultuureducatie' toegewezen gekregen. In deze rol als BIS-instelling hebben we de opdracht om voornamelijk binnen ons werkveld samen te werken met

partners uit het culturele ecosysteem, en die partners te ondersteunen en te adviseren. Dat doen we graag, maar wel vanuit de filosofie van CKE. Niet top-down, maar vraaggericht en altijd via samenwerking. Alleen dan worden we dat wat we willen zijn: een lerende organisatie die vanuit haar professionaliteit samen met het brede veld van amateurkunst en cultuureducatie ervoor gaat zorgen dat meer mensen toegang krijgen tot de kunsten.

Het CKE werkt, voornamelijk in de Eindhovense wijken, samen met jongerencentrum Dynamo.

Esther Hartzema, directeur-bestuurder, Kunstkwartier, Helmond:

***Urban arts** heeft een mooie basis in Helmond met Urban Matterz, hét hiphopfestival voor jong en oud met rap, (break)dance, graffiti, open mic, expo, free run en bmx. Het sluit goed aan bij de beweging waarbij kunst & cultuur meer dan voorheen verweven wordt met de samenleving. Sterker nog, het is een kunstvorm die uit de samenleving ontstaat. Kunstkwartier draagt graag haar steentje bij aan deze ontwikkeling.*

Boyke Brand, directeur-bestuurder, Factorium Podiumkunsten, Tilburg:

***Factorium Podiumkunsten** draagt bij aan de kunstzinnige participatie van zoveel mogelijk inwoners van de gemeenten Goirle en Tilburg. Dat doet Factorium Podiumkunsten door ruimte te maken om in te spelen op actuele vragen vanuit de diverse instellingen/organisaties, verenigingen en individuele inwoners uit haar werkgebied. Deels zal Factorium Podiumkunsten reageren op deze vragen en behoeften en tegelijkertijd gaat Factorium Podiumkunsten hier zelf actief naar op zoek bij specifieke groepen. Daarbij sluit Factorium Podiumkunsten aan bij kunstzinnige projecten rondom sociale vraagstukken in de gemeenten. Doel is hierbij ook om mensen te enthousiasmeren om hun talent te verdiepen en te ontwikkelen. Met al haar activiteiten beoogt Factorium Podiumkunsten bij te dragen aan het creëren van gedeelde geestdrift om Goirle en Tilburg door podiumkunsten mooier te maken.*

Boyke Brand in een interview (14 maart 2017): 'We zijn er niet (alleen) om te zorgen dat iedereen weet wie Mozart is. Dat mag ook, maar eerst moet je zorgen dat mensen iets met cultuur kunnen *doen*. Daar danken wij onze legitimatie aan.' Factorium Podiumkunsten gaat ook in op vragen uit de wijken. In projecten over maatschappelijke thema's als leefbaarheid, eenzaamheid, armoede wordt samengewerkt met welzijnsstichting Contour De Twern 'waarbij we die samenwerking hard nodig hebben'. 'Wij zetten onze deuren open voor iedereen die wat wil.' Urbans kunnen terecht voor een podium om zich 'breed zichtbaar te maken in de stad'. Voor 2017 staat een grote urban manifestatie op het programma in samenwerking met Tilburg Dansstad.

Kunstencentra nieuwe stijl

Als de kunstencentra meer willen zijn dan broeikassen voor amateurkunst – als ze willen bijdragen aan creativiteitsontwikkeling en burgerschap in een stedelijke samenleving – dan kunnen ze dat niet alleen. Kunst is geen geïsoleerd verschijnsel, geen Geschenk des Hemels aan een naar schoonheid dorstende mensheid dat 'droppeth like the gentle rain from Heaven upon the place beneath' waar de kunstencentra klaarstaan om het op te vangen en te distribueren. Niet alleen urban ontstaat uit de samenleving. Alle kunst ontstaat

uit de samenleving en niets menselijks is haar vreemd. Vanuit die gedachte, zo blijkt uit bovenstaande statements, worden in de kunstcentra 'nieuwe stijl' muren vervangen door ramen en deuren opengezet naar het volle leven. In dit denken heeft urban een voorsprong op de reguliere kunsten: de relatie met het leven van 'gewone mensen' is bij deze kunstvorm heel direct.

In plaats van een gespecialiseerd product – kunstgenot – wordt van de kunstcentra 'nieuwe stijl' een antwoord verwacht op vragen vanuit een in principe oeverloze klantenkring. Alleen daarom al wordt samenwerking met uiteenlopende partners onvermijdelijk. Dat vraagt een ingrijpende omschakeling, maar op het terrein van samengaan met *welzijnswerk* zijn er voorbeelden van. De ontwikkeling van de urban scene in Eindhoven sinds omstreeks 2008 is nauw verbonden met de geschiedenis van Dynamo, nog altijd een welzijnsinstelling met jeugdcultuur als specialiteit. In Den Bosch koos de Muzerije ervoor, geen eigen festival op te zetten, maar het door welzijnsorganisatie Divers georganiseerde *Voor Talent Wordt Geklapt* financieel en anderszins te ondersteunen. Reden: VTWG bereikte een jongerendoelgroep waarop een kunstcentrum nooit vat zou krijgen. Divers stopte in 2015 met VTWG, maar de samenwerking bleef bestaan in de vorm van wederzijdse afstemming toen Muzerije in 2016 startte met een eigen project en festival, *Art United*.

Cultuur en welzijn in één: Warrior's Foot

Zowel Maria Melis (R-newt) als Heleen Volman (DansBrabant) was betrokken bij de voorstelling *Warrior's Foot*, najaar 2016 gemaakt door choreograaf Guilherme Miotto en jongerenwerker Amine M'barki met een groep jongens van 10 tot en met 13 jaar uit Tilburg Noord, een zeer multiculturele wijk. Uitgangspunt was de door alle verschillen in herkomst heen gedeelde liefde voor voetbal. Het voetbalspel staat voor strijd en de wil om te winnen, een thema dat deze leeftijdsgroep op het lijf geschreven staat – strijd om het eigen leven en de relatie tot anderen op orde te krijgen. Elementen uit het traditionele voetbalspel werden gebruikt om dit thema om te zetten in een fysieke dansvoorstelling bestaande uit een reeks korte scènes. De voorstelling (in de Schouwburg, tijdens de Tilburgse Cultuurnacht) werd door de achterban van de jongens – familie en vrienden – laaiend enthousiast ontvangen. Voor de jongens zelf bestond de 'winst' in zelfkennis – inzicht in eigen mogelijkheden en beperkingen, en daar was het Amine en Guilherme om begonnen. Ook werd nog eens duidelijk dat een kunstproject voor een doelgroep als deze uit Tilburg Noord nooit kan slagen zonder de medewerking van een jongerenwerker. Amine en Guilherme kennen elkaar al vijftien jaar.

Het was ook duidelijk dat het niet bij een eenmalig project moest blijven. Guilherme Miotto is nu bezig samen met Amine een stichting op te richten voor dans- en theaterprojecten waarin kunst, zorg en welzijn worden geïntegreerd.

Jongeren maken de dienst uit

Een steeds terugkerend motief, ook in de statements van de vijf directeuren: de jongeren worden aldoor en overall 'uitgedaagd' om het heft in eigen handen te nemen. Waar het ook maar enigszins mogelijk is zijn zij het die beslissen of een plan wel of niet wordt uitgevoerd en die met ideeën komen. 'Als zij het niks vinden, dan doen we het niet,' aldus projectleider

Leonie Gossens van de Muzerije. Jongereninspraak en jongereninzet is in Den Bosch gegarandeerd door een stadbreed netwerk van Citytrainers en Jongerenambassadeurs, met de Muzerije als een soort zenuwcentrum. ‘Wij gaan uit van wat de jongeren willen en zien of we dat kunnen ondersteunen’ – wat iets anders is dan ‘sturen’. (Marcel Vlemmix, jongerenwerker bij R-newt, Tilburg.) Jongerencentrum De Poort in Den Bosch is er ‘voor en door jongeren’, volgens directeur Paul Kuenen.

Waar het uiteindelijk om gaat: door verantwoordelijkheid op zich te nemen voor het reilen en zeilen van ‘hun’ jongerencentra leren jongeren ‘zichzelf te ontdekken’ en om te gaan met feedback van de mensen in hun omgeving. Of daar cultuur aan te pas komt of ‘puur’ welzijnswerk maakt weinig uit.

ONDERNEMERS IN DE URBAN CULTURE: EEN NIEUWE GENERATIE

Een nieuw verschijnsel: een hele generatie jonge ondernemers in opkomst in het veld van de *urban culture*! Ze vormen een heterogeen gezelschap, maar één ding hebben ze op zijn minst gemeen: het zijn *ondernemers*. Jonge mensen die, met of zonder diploma’s losgelaten op de maatschappij, niet de vacaturekranten gingen afspeuren op zoek naar een werkplek in een gevestigd bedrijf of instelling, maar voor zichzelf begonnen. Alleen of met één of twee gelijkgezinden, soms een wat groter groepje, als geregistreerd kleinbedrijf of als los-vaste sparring partners. Als draagvlak is er meestal wel een kring van sympathisanten, wat overigens niet hoeft in te houden dat die als klanten de initiatiefnemers aan inkomsten helpen.

Creativiteit is voor deze jonge ondernemers voorwaarde en drijfveer. Ze zijn actief in wat men de ‘creatieve sector’ pleegt te noemen – de sector waar men zijn beroep maakt van wat men leuk vindt om te doen. Maar naast deze op het eigen welzijn gerichte motivatie spelen bij deze jongeren met hun wortels in de hiphop-cultuur ook sociale beweegredenen mee – geen wonder waar deze cultuur haar oorsprong heeft in grootstedelijke achterstandsbuurtten. Hiphop-dans, rap en graffiti dienden om de boel bij elkaar te houden en front te maken tegen de onrechtvaardige buitenwereld. Zo heftig hoeft het niet meer in Brabant anno 2017, maar de focus op sociale cohesie is gebleven. Een symbool daarvan is de ‘jam’ of ‘cypher’, de spontaan gevormde kring van dansers die op elkaars *moves* reageren en daaruit inspiratie putten. Het hiphop-credo ‘Peace, Love, Unity and Having Fun’ samengevat in een ritueel.

Zoals hiervóór al betoogd: de sociale dimensie van de hiphop-cultuur – of, volgens hedendaags spraakgebruik, *urban culture* – maakt het begrijpelijk dat de *urban arts & sports* al vroeg zijn herkend door het welzijnswerk, als middelen om jongeren met en zonder problemen naar een eigen volwaardige plaats in de maatschappij te loodsen. Veel urban artists kunnen zich daarin vinden, en op bestuursniveau beginnen de grenzen tussen kunstencentra en welzijnsinstellingen enigszins te vervagen. ‘Urban’ staat voor waarden als

wederzijds respect en 'kleurenblindheid' in een multiculturele wereld, waarden die van generatie op generatie moeten worden doorgegeven. Vrijwel iedereen in de urban scene geeft lessen en workshops, of deed dat in een vroegere levensfase. Zorg voor de kwetsbaren en zorg voor de eigen *Nachwuchs* horen van huis uit bij de urban arts & sports. En wat 'having fun' betreft: urbans kunnen de wereld misschien niet beter maken, maar wel leuker, al is het maar binnen de eigen stadsmuren. Urban energie wordt voor een zeer aanzienlijk deel gependend in een bruisend feesten-circuit.

De leukere wereld van deze jonge ondernemers is niet per se de elektronische speeltuin van de eenentwintigste eeuw, van de gamers, de fans van Virtual en/of Augmented Reality en dergelijke wapenfeiten van een geavanceerde technologie. Zij gebruiken doorgaans techniek die tegenwoordig binnen ieders bereik ligt, om te componeren, platen uit te brengen of filmpjes en videoclips te maken. Wel bewegen ze mee op de creativiteitsgolf die al sinds de millenniumwisseling onze consumptiemaatschappij overspoelt. Het verhaal is al vele malen verteld: de industrie van de rokende schoorstenen wijkt uit naar landen waar arbeidskrachten nog goedkoop te krijgen zijn, de fabrieksterreinen en spoorzones achterlatend voor hergebruik door werkers in de creatieve industrieën. De vloer komt vrij voor kleinschalige bedrijvigheid op het terrein van de kunsten, design, mode, de media, 'urban food' en dergelijke lichtgewicht-industrieën die het leven in de stedelijke centra tot een prikkelende belevenis kunnen maken. Ook de urban arts & sports zijn welkom in deze multidisciplinaire broedplaatsen – althans zolang zulke creatieve zones niet zodanig in waarde gestegen zijn dat gewone creatievelingen de huur niet meer kunnen opbrengen. (Woningstichting Trudo in Eindhoven verdient lof omdat skatebaan Area 51 en het BMX-park hun plek op Strijp S mogen behouden. Die plek wordt zelfs speciaal voor hen ingericht.)

De jonge urban ondernemers zijn over het algemeen twintigers, met een piek rond de 23 (1993/94 was blijkbaar een vruchtbaar urban-jaar). Een enkeling gaat naar de dertig of is die al gepasseerd. Veel meer variatie vertonen de 'leerwegen' die hen naar het ondernemerschap hebben gevoerd. De eerste kennismaking met de urban culture vindt als vanouds plaats op straat, in buurthuizen en voor het televisiescherm, maar steeds vaker ook via cultuureducatie op school en in de kunstencentra. In de cv's worden 'creatieve' opleidingen genoemd, zoals de Herman Brood Academie, Fontys Creative Industries, ROC Midden Nederland Creative College, Design Academy Eindhoven, Albeda College Rotterdam, Sint Lucas in Boxtel (audiovisueel) – maar ook een rechtenstudie, vrijetijdswetenschappen en een opleiding detailhandel. Sommigen zijn nog bezig met (af)studeren als ze aan een onderneming beginnen. Een 'leerweg' kan ook een kronkelpad zijn langs verschillende plekken waar iets te leren valt, van HipHopHuis Rotterdam tot een cursus bij Dynamo in Eindhoven. Wie zo'n traject volgt bouwt en passant een netwerk op.

Ook wat betreft inkomsten uit de ondernemingen bestaan grote verschillen. Een enkeling kan ervan leven. Anderen zijn zo ver nog niet, staan in het weekend in de spreekwoordelijke supermarkt, krijgen studiefinanciering of wonen bij hun ouders. Vrijwel iedereen verdient wel iets met lessen en workshops in het onderwijs of het welzijnswerk. Andere bronnen van inkomsten: de begeleiding van aankomend urban talent, de organisatie van feesten en andere evenementen en de productie en/of verkoop van urban lifestyle attributen (eigen kledinglijnen en muzieklabellen) tot tatoeages toe. Jonge urban ondernemers laten zich in het

algemeen nog niet teveel gelegen liggen aan de eisen van een gezeten burgerlijk bestaan. Zij leven en werken in een milieu vol doe-het-zelvers die zich niet voor één gat laten vangen.

Organisatoren

In Den Bosch schuilt heel veel urban potentieel, volgens insiders, maar verspreid en daardoor slecht zichtbaar. Bart van Velzen stelt zich ten taak al dat verspreide potentieel bijeen te brengen in één productiehuis, DUKEBOX, en urban Den Bosch daarmee nationaal en internationaal op de kaart te zetten. Volgens zijn programma van drie P's moet DUKEBOX een Platform en aanspreekpunt voor urban issues worden, eigen en andermans Projecten uitvoeren en ondersteunen, en een eigen Plek in de stad vinden vanwaaruit geopereerd kan worden. Meer of minder los-vaste samenwerkingsverbanden hebben inmiddels vorm aangenomen. Bart van Velzen treedt op als 'kwartiermeester' die ook buiten Den Bosch contacten legt, bijvoorbeeld in Tilburg en Eindhoven. Ook organiseert hij het festival *Urban Movements*, een initiatief van de Gemeente 's-Hertogenbosch, bedoeld als opvolger van *Voor Talent Wordt Geklapt* dat voorheen door welzijnsstichting Divers werd georganiseerd. Eén editie heeft al plaatsgevonden, de tweede staat gepland voor mei 2017. (Kunstencentrum Muzerije, dat Divers ondersteunde bij VTWG, organiseert nu een eigen festival, *Art United*.)

Bart van Velzen heeft Evenementenorganisatie en CMV gestudeerd. Tot de 'kopgroep' van DUKEBOX behoren Jelisa van der Werf (zij produceert *Urban Movements*), housedanseres Dewi van Maaren en breakdancer Lisa Brekelmans. Lisa was betrokken bij de oprichting van *Flow Fever* uit onvrede over de schaarsheid van hiphop in het Bossche uitgaansleven, en ook – evenals Dewi – bij de crew *Cypher Active* van Willem van Lieshout. Ook diens naam staat tussen die van de 'koplopers' van DUKEBOX, maar hij verzorgt met een eigen bedrijf 'alles wat met dans – break en hiphop – te maken heeft: battles, trainingen, workshops, lezingen, jams. Jams – ook bekend als 'cyphers' liggen Willem van Lieshout na aan het hart. Zijn crew heet *Cypher Active*, zijn dansschool *Cypher HQ*, en hij heeft een eigen variant van de breakdance-battle ontwikkeld onder het motto *Back to the Cypher*. De traditionele battle lokt volgens hem teveel dansers die alleen komen om prijzen in de wacht te slepen. Wat daarbij ondersneeuwt is het 'in een kring staan en van elkaar leren'.

Ook Bing (Berendsen) onderhoudt contacten met DUKEBOX. Zijn eigen *Koninkrijk van Muziek* is één van de pogingen om Den Bosch te ontdoen van het odium 'dat er voornamelijk oude mensen wonen'. Een poging die succes heeft: Bing, die muziekmanagement studeert aan de Herman Brood Academie, heeft op het moment van schrijven zeven evenementen in uitvoering. Daar komt onder andere *Newskoolfest* nog bij, bedoeld om een nieuwe urban generatie op dreef te helpen. De *regime changes* gaan snel in het urban entertainment: 'Ik ben 23 en ik weet nu al niet meer wat de "kindjes van vijftien-zestien" op de middelbare scholen leuk vinden.' Intussen is er weinig in de landelijke urban scene waarvan Bing niet op de hoogte is. *Koninkrijk van Muziek* wordt gerund door een team van vier waarin Bing fungeert als de 'oplettende en corrigerende factor'. Na zijn afstuderen is hij van plan totaal 'los te gaan'. Hoe ziet hij zichzelf over tien jaar? Hopelijk als één van de grote spelers op evenementen-gebied in Nederland en misschien de Benelux. Voor nu bouwt hij aan de toekomst van zijn speciale protégé 'Wolf' in wie hij een groot artiest-in-wording ziet.

Er zijn meer urban artists die het organiseren en faciliteren ten behoeve van de scene voorrang geven boven de eigen artistieke creatie. Jonathan Hansen in Breda heeft rechten gestudeerd, maar gekozen voor een artistieke loopbaan. Toch zet hij zijn muzikale activiteit voorlopig op een zijspoor om met zijn collectief *1720* artiesten te helpen die de aansluiting met het commerciële circuit missen en geen podium kunnen vinden. Van zijn 'hiphop-event' *True School* in de Mezz zijn nu drie edities gerealiseerd. Hij streeft ernaar een vaste kern te vormen die verschillende 'skills' vertegenwoordigt en in elk 'event' meewerkt, maar wil niet spreken van een 'bedrijfje'. Een vaste locatie vindt hij niet nodig.

Hiphop is méér dan 'een rapper die gestoord doet voor de camera', dat weten de meeste mensen ook wel, maar wat is hiphop dan wèl? Voor Jonathan Hansen gaat hiphop over 'teruggeven aan, kennis delen, steun, creativiteit prikkelen'. Daarom wil hij een jongerenwerker opnemen in zijn collectief en naar scholen en buurthuizen gaan. 'Met de jeugd gaat het mis, ingrijpen is nodig' – een voorbeeld hoe juist in de urban arts welzijn en cultuur in elkaar kunnen grijpen.

Het warme bad van de Hall of Fame

In Tilburg organiseert ex-rapper Max de Beijer evenementen onder de naam *To the Max*. Eén daarvan is *Talent Meets Talent* in de Hall of Fame, voor jonge talenten die hier hun eerste podiumervaring kunnen opdoen, maar ook ervaring achter de schermen. Kortom, leren hoe ze zichzelf kunnen professionaliseren. Talenten komen overal vandaan. Max de Beijer is selfmade en heeft binnen de Hall of Fame ('een warm bad voor de familie') programmeur/regisseur Mike Dobber als mentor. Hij brengt uit een opleiding Detailhandel wel marketingkennis mee – nuttig omdat je moet inspelen op een markt waar de jeugd bepaalt wat goed is. Max is sceptisch over 'de school'. Die garandeert geen succes, zeker niet als je je volgzzaam *laat* scholen. 'Als je continu alert bent op wat er gebeurt in de wereld en wat je inspireert, ontwikkel je je veel verder dan wanneer je een opleiding volgt.'

Tot de 'familie' behoort ook Wakeem (zijn artiestennaam), muzikant, maker van (volgens Max) 'rauwere' hiphop en sparringpartner van Mike en Max. Wakeem is gestopt met een opleiding retail en marketing maar is van plan die wel af te maken – terwijl hij zich inzet voor jongeren die muziek maken op hun zolderkamer, geen plek vinden om ze te laten horen en de moed laten zinken onder het motto 'op mij zit niemand te wachten'. Zelf heeft Wakeem onlangs een album uitgebracht, *50 11*. Van *To the Max* komt ook Steven de Rooij uit Breda. Hij probeert nu als muzikant/rapper/MC op eigen benen verder te komen in Breda, bij voorkeur via projecten.

Max de Beijer houdt contact met Bing en DUKEBOX in Den Bosch. Dichterbij huis: TMT stond op het prestigieuze festival *Woo Hah!* van Popcentrum 013, waarmee de Hall of Fame op punten samenwerkt, bijvoorbeeld door ruimten ter beschikking te stellen voor voorstellingen en workshops. Max' ambitie is: van de Hall of Fame het belangrijkste hiphop-podium van het Zuiden te maken en van Tilburg de hiphop-hoofdstad van Nederland.

De Hall of Fame herbergt ook het *Tilburg Dance Collective* (TDC) onder leiding van Leanne Verhoeven. Freestyle is de basis. Het TDC belooft niet alleen training door 'high-level dance instructors' die gespecialiseerd zijn in de dansstijl die ze vertegenwoordigen, maar ook 'knowledge of the urban culture' gebaseerd op 'Peace, Love, Unity and have Fun'. TDC

beschikt over prominente docenten uit heel Brabant, onder wie Dewi van Maaren en Willem van Lieshout. TDC neemt met een eigen battle, *The Next Step*, deel aan het festival Emoves.

Yannick Huijbregts (artiestennaam IceyB) doceert niet bij TDC, maar geeft lessen breakdance en house in Breda bij de Nieuwe Veste, op basis- en middelbare scholen en in het speciaal onderwijs. Zowel amateurs als profis kunnen bij hem cursussen volgen. Hij leidt de *Urban Dance Sessions* in The Loads (waar de afdeling dans van Stichting De Nieuwe Veste onder leiding van Annette Truijens-Thodé gevestigd is), doet workshop-projecten en organiseert evenementen (ook voor zijn leerlingen).

Graffiti en design

De tot nu toe besproken jonge urban ondernemers bewegen zich voornamelijk op het gebied van dans en muziek. Jan-Henk van Ieperen en Patrick de Kaste uit Den Bosch begeven zich met hun initiatief *Kings of Colors* in de openbare ruimte. Graffiti en street art zijn urban art voor iedereen, niet alleen voor de kenners en liefhebbers die op battles en concerten afkomen. 'Kunst verbindt mensen en vergroot de onderlinge aantrekkingskracht,' geloven de *Kings of Colors*, en daarom hebben zij bij de gemeente 's-Hertogenbosch een plan ingediend voor 'Meer urban art in de openbare ruimte'. Dit is door de Gemeenteraad goedgekeurd, wat betekent 'dat Kings of Colors het straatbeeld (...) in samenwerking met de gemeente en haar partners de komende jaren met urban art gaat verrijken'. Intussen organiseren zij sinds 2013 jaarlijks een *Kings of Colors Festival* op het terrein rond de Tramkade, waar een groot publiek niet alleen graffiti kan zien maar ook op muziek, battles en andere uitingen van urban culture wordt geattendeerd.

Ook Pim Bens (Design Academy, Eindhoven) en Fier van den Berge (Sint Lucas, Boxtel) ontdekten de openbare ruimte, maar niet alleen als 'podium' voor graffiti. Hun gezamenlijk afstudeerproject speelde zich af op Terschelling, in de Terschellingerpolder tussen mensen die daar hun werk deden en toeristen. Dave van den Berg (Dynamo, Eindhoven) hielp hen zich te professionaliseren en bezorgde hen hun eerste opdrachten. Samen met Sven Sanders runnen ze een ontwerpstudio, *Vlakwerk*. Graffiti blijven deel uitmaken van hun repertoire, maar de verschillende opdracht situaties inspireren tot uiteenlopende oplossingen. 'Urban' staat hier voor méér dan alleen de 'kunsten van de straat': het omvat de hele inrichting van de (groot)stedelijke omgeving.

R-newt

Het mag nog wel een keer herhaald worden: de urban scene heeft veel te danken aan de welzijnsorganisaties. Veel jongeren maakten in buurthuizen en jongerencentra voor het eerst kennis met urban arts & sports, en menigeen is ook als volwassene nog begeleid bij het zoeken naar scholing, werk en huisvesting. Voorbeelden zijn *Instinct One* (Marc-Joost Mulder en Cas Heeren) en *Goldfished* (Tyrone Tjon A Loi) die bezig zijn zich in de markt te zetten met hulp van Maria Melis van welzijnsinstelling R-newt (Tilburg). Bij haar heeft Tyrone stage gelopen tijdens zijn studie Evenementenorganisatie in Tilburg. Nu studeert hij Lifestyle bij Fontys Creative Industries. Met zijn bedrijf zet hij zich in voor onderling contact tussen beginners in de creatieve sector, onder andere door netwerkborrels te organiseren waarop ze kennis kunnen maken met meer ervaren werkers in hun branche. Ook Marc-Joost Mulder

studeerde bij Fontys Creative Industries. *Instinct One* biedt naast een eigen kledinglijn een podium aan beginnende kunstenaars, volgens Marc-Joost ‘een supervette combinatie’ die veel positieve reacties maar vooralsnog weinig verkoop oplevert. Ook schilder/designer Ulrich Wanga – eveneens uit de kring van Maria Melis – kan niet leven van zijn kunst. Hij heeft behoefte aan een ‘opstartplatform’. Alle vier delen de behoefte aan hulp van gemeentewege in de ‘onzekere fase’ van een beginnende loopbaan. Daarbij denken ze aan gemeenschappelijke huisvesting en werkruimten, waar creatievelingen van diverse herkomst elkaar kunnen inspireren – gewoon in de dagelijkse omgang, zonder georganiseerde interviews en dergelijke.

Dynamo

Jongerencentrum Dynamo heeft al sinds een tiental jaren banden met de Eindhovense urban scene, vanuit het jongerenwerk in de wijken. ‘Waarom kan een welzijnsorganisatie niet iets met cultuur doen? En waarom als je cultuur doet kun je niet iets aan welzijn doen? Binnen de scene zelf loopt het heen en weer, is het bijna een op een’, zoals Nancy van Loon het formuleerde. Een opvatting die steun kreeg vanuit de gemeente: urban culture werd een speerpunt van beleid. Sindsdien hebben ‘leermeesters’ als Kareem Gazuani en Dave van den Berg aankomend talent op uiteenlopende sporen gezet. Breaker Salman Dirir, protégé van André Grekhov alias Drosha, zit in het laatste jaar van de filmopleiding van Sint Lucas in Boxtel en wil ‘autonome’ videos en muziek gaan maken, maar vooral ook blijven dansen. Hij organiseert een eigen evenement, *Clairvoyance*, organiseert evenementen bij Dynamo en geeft trainingen aan mensen die hulp nodig hebben in moeilijke omstandigheden. Shaun Figaroa, protégé van Kareem, omschrijft zichzelf als een gepensioneerd rapper die is overgestapt op muzikale dienstverlening. Dat betekent: veel rap-workshops geven, een eigen platenlabel *040records*, een eigen multimediaal productiebedrijf *Kinooz*, en sociale jongerenprojecten in opdracht van de gemeente. Hij wil ‘mensen inspireren en een stem geven’. Platen van zijn label worden opgenomen door Mike Ekkelboom, een ex-rapper die bij Kareem stage loopt als studio-engineer. In die positie helpt hij toekomstige collega’s vanuit zijn eigen nog verse ervaring, in projecten, op de werkvloer, sociaal maar bijvoorbeeld ook administratief. Zoals consciëntieuze hiphoppers dat gewend zijn.

Van Rotterdam naar Breda via Tilburg

Bij R-newt in Tilburg trainen de beide organisatoren van de ‘family’ (hun eigen term) *Free Free*: Ryan Rademakers (Albeda College, Rotterdam) en Jeroen Meijer (ROC Midden-Nederland, Creative College). *Free Free* werd opgericht uit onvrede met de klassieke formule van de breakdance-battle, die de danser verplicht om binnen het bestek van een paar minuten alles uit de kast te halen om het van zijn tegenstander te winnen of verliezen. *Free Free* staat voor ‘langer dansen’: de tijd nemen voor de moves die je wilt laten zien, buiten de geijkte kaders gaan, iets neerzetten dat langer impact heeft dan het wedstrijd-tempo van de battle toelaat. Dat leidt tot een ander soort interactie tussen de dansers – tot het ontstaan van nieuwe vriendengroepen toe. Zoals het hiphop-credo wil: ‘unity’ en ‘community’. De context hoeft ook geen arena te zijn. Tijdens Dansmaand 2016 in Tilburg stond *Free Free* op het podium in Factorium en voelde zich daar heel gelukkig.

Free Free wil wel verder uitbouwen maar heeft daarvoor nog geen concrete plannen. Een eigen festival zou een goed idee zijn. Maar 'mijn geluk is nooit echt gekomen door dingen te plannen – wel door gevoel, moment, toeval'.

Of dat ook gezegd kan worden van danseres Indrani Flino (stijl: een mix inclusief hiphop op een Afro-Caribische foundation)? Zij pendelt tussen Rotterdam (waar ze woont) en Breda. In Rotterdam raakte ze in het HipHopHuis zeer onder de indruk van danser/choreograaf Gil (Gomes Leal) en de door Founding Father Lloyd Marengo opgezette crew *Pop'arazzi* waarvan Gil de leiding had. 'Allemaal inspirerende dansers!' Zij danst nog steeds in het HipHopHuis. Haar weg voerde intussen naar Dynamo waar ze een cursus volgde bij André Grekhov (aka Droscha) en vervolgens naar Tilburg Dance Collective en naar The Loads in Breda, waar ze met haar partner Farés van Bommel in eigen bedrijf les ging geven aan kinderen als *Bruya XL*. Indrani houdt ervan veel mensen te leren kennen = een groot netwerk op te bouwen. Hiphoppers zijn nu eenmaal backpackers op zoek naar wat wáár dan ook van hun gading is. Maar je moet ook praktisch blijven denken: voor alle zekerheid volgt Indrani ook een cursus directiesecretaresse.

Tricking en free running

Tricking is in Nederland nog een betrekkelijk onbekende sport – als het al een (urban) sport genoemd mag worden: 'Trickers zeggen nooit "wij gaan sporten", ze zeggen "wij gaan tricken".' *Tricking* is niet op straat ontstaan en niet voortgekomen uit breakdance, maar uit een extreme vorm van martial arts. Het heeft elementen opgenomen uit breakdance, capoeira, taekwondo, kung fu en acrobatiek, en beoefenaars zijn vrij om naar eigen smaak nog meer te lenen, weg te laten of toe te voegen. Er zijn wel wedstrijden, maar je hoeft geen battles te winnen om respect te krijgen: je kunt ook bekend worden om je stijl. In Nederland deed *tricking* zijn intrede via Amerikaanse videos op YouTube. Aan de hand daarvan kon je je skills ontwikkelen, in de huiskamer, als 'backyard tricker' of in het plantsoen.

Team Asura bestaat onder andere uit trickers Silvan Vasilda, Gary Soetodrono, Kelian Cieslak (zakelijke leiding). Leden pendelen tussen Den Bosch (DUKEBOX) en Eindhoven (Dynamo). Zij organiseren optredens en dergelijke; *tricking* kent nog geen verenigingen of federaties zoals de skateboarders die al wel hebben. Inkomsten komen uit lesgeven en van een eigen kledinglijn *Nova Clothing* (onder andere handgemaakte petten). Het team blikkt wel vooruit naar een toekomst waarin het lichaam het laat afweten. Dan moet er een nieuwe generatie trickers klaar staan, met de pioniers als een alles overkoepelende organisatie. Jongeren trainen, dat is nu de opgave.

Yvo Bekx geeft al acht jaar les freerunning bij Dynamo in Eindhoven. Hij ziet de belangstelling voor deze (urban) sport nog steeds toenemen. Het is een bij uitstek toegankelijke sport ('Je hoeft er alleen maar je schoenen voor uit te trekken') die jonge kinderen herinnert aan hun over daken rennende superhelden van de tv. Freerunning zoals het nu beoefend wordt stamt af van Parcours ('snel van A naar B' – een erfenis van de guerrilla-strijders die het hebben uitgevonden, naar verluidt). Dat werd 'mooi van A naar B', met obstakels en met elementen van capoeira, breakdance en turnen zoals salto's en flips. Free running is *geen* wedstrijdsport. 'De enige met wie je in competitie bent ben je zelf. Je hebt zelf de controle over alles wat er gebeurt. Je leert je lichaam ontdekken en het beste uit jezelf te halen.' Niets verplicht je om over daken te gaan rennen. Er worden wel

competities georganiseerd (onder andere door Red Bull op het Griekse eiland Santorini) maar dan gaat het om de schoonheid van de beweging. Free runners kennen een code die gebaseerd is op respect voor elkaar maar ook voor de passanten wier pad je kruist op je race door de openbare ruimte. 'Probeer mensen te helpen. Maak geen lawaai. En ruim je rommel op!'

Free runner Jeroen Schreiner werkt met zijn bedrijf *Commit Free Run* samen met Dynamo met als inzet het stimuleren van freerunning door heel Brabant – Tilburg, Eindhoven, Venray en vooral Helmond. Hij organiseert evenementen, treedt op bij festivals en werkte mee aan het ontwerp voor Parkour, de buitenlocatie voor freerunning in Breda.

Santorini geldt als een ideale locatie voor freerunning. Wit-en-blauwe huizen staan er zo ten opzichte van elkaar dat de runners zich vrij kunnen uitleven. Bart van der Linden werd er in oktober 2016 wereldkampioen. Hij is twaalf jaar actief als free runner, is over de hele wereld opgetreden, heeft bij wedstrijden gejureerd, geeft les bij Kareem in Dynamo, en adviseert Dynamo met betrekking tot atletiek. Een gesprek met Bart van der Linden maakt het zeer duidelijk dat free runners geen stuntmen zijn. Het gaat hen niet om het 'aah en ooh!' van overdonderde toeschouwers; eerder om stilte, om uiterste concentratie voorbij winnen en verliezen. Bart van der Linden spreekt zelfs van 'meditatie'. 'Je wordt als mens compleet.'

INTERMEZZO: A NEW HOPE FOR HELMOND

Tien jaar geleden circuleerde in Helmond een plan van freestyler Ronald Groeneweg en jongerenwerker Maarten Bevers voor een hiphophuis naar het model van het HipHopHuis in Rotterdam. Alle vier 'pijlers' moesten erin vertegenwoordigd zijn en hiphoppers moesten er vrij in en uit kunnen lopen voor lessen en workshops. Ze moesten er alle gewenste voorzieningen kunnen vinden. Volgens de initiatiefnemers stond Helmond al bekend als de stad met verhoudingsgewijs de meeste breakers in Nederland, dus succes leek verzekerd. Het welzijnswerk (alweer!) was zeer actief. Maar Maarten Bevers vertrok in 2008 naar Oss en binnen enkele jaren was van de scene in opkomst niet veel meer over. Een voorbeeld hoe het lot van een heel genre kan afhangen van een invloedrijke persoonlijkheid. Valt een kartrekker weg, dan blijft de wagen steken in het zand van indolentie en onverschilligheid.

In 2015 namen Hans van den Berkmortel en Martijn Verschuren het voortouw in een succesvolle poging om de kar weer vlot te trekken. In september 2015 vond de eerste editie van het festival *Urban Matterz* plaats, in september 2016 het tweede. Op 19 april 2017 is de kick-off voor de derde editie, waarvoor iedereen die ideeën heeft 'over hoe we Urban Culture & Sports op de kaart kunnen zetten'. 'Wil je een skatehal, Free run parcours, Graffiti zone? Praat mee! Show them what we need!' Het gaat om een 'breed' festival met niet alleen de 'pijlers', maar vooral ook diverse sporten. De sessie op 19 april moet resulteren in het formeren van een werkgroep die gaat inventariseren wat er aan voorzieningen nodig is om Urban Helmond op te bouwen.

Uniek aan *Urban Matterz* is dat de initiatiefnemers van begin af aan verschillende partijen in de stad bij het festival hebben weten te betrekken. De gemeente steunt in de persoon van Yvonne Feenstra, beleidsmedewerker Kunst en Cultuur, en haar collega ex-topsporter Bob Altena besteedt een deel van zijn werktijd aan de behartiging van urban zaken. De directeur van het Speelhuis en de Cacaofabriek, Jochem Otten, is enthousiast. Het centrum voor de kunsten, Kunstkwartier, aanvankelijk wat terughoudend, is bereid mee te werken. In het overleg zitten verder Bureau Cultuurcontact, welzijnsstichting Lev en Stichting JIBB die het sportgedeelte van het festival verzorgt. Goede sportfaciliteiten staan bovenaan de wensenlijst.

Veelzeggend is vooral dat zoveel *jongeren* zich aanmelden als vrijwilliger. Het besef dat *Urban matters*, dat Urban 'ertoe doet', dringt door in de stad. Het plan is dan ook, dat besef te versterken door ook buiten de festivalweek in september urban events te organiseren. Urban moet een vaste plek krijgen in het stedelijk beleid.

SKATEBOARDERS EN SKATEHALLEN

De Skateboard Federatie Nederland (SFN) publiceerde in 2016 een *Manifest* naar aanleiding van de erkenning van skateboarding als een Olympische sport in augustus van dat jaar. Het is geschreven door Bram Waterman (voorzitter van de SFN), Cees Thomassen (Hall of Fame, Tilburg) en Ruth Giebels (Firma Giebels) 'met de intentie om alle skateboarders van Nederland te verenigen en een sterke stem te hebben in de tijd die komen gaat'. 'Skateboarden is veel meer dan andere sporten verweven met een stuk cultuur en/of lifestyle.' Nu de stap naar de Spelen wordt gezet wil de SFN 'blijven waken over de cultuur en de authenticiteit van de skateboard-sport in Nederland'.

Het manifest constateert ook: 'Skateparken zijn vaak een centrum van, of hebben een sterk aantrekkende werking op beoefenaars van andere elementen uit de urban culture & sports. Zoals bijvoorbeeld hiphop, underground, muziek, mode, film & fotografie, graffiti, kunst, BMX, steps en freerun.' Dat beeld wordt bevestigd door het jongste van de vier skateparken die Brabant rijk is: *Pier 15* in Breda, geopend in oktober 2014. De andere drie zijn *Ladybird* in de Hall of Fame, Tilburg, *World Skate Centre* (WSC) in Den Bosch – beide met een lange voorgeschiedenis van tijdelijke onderkomens inclusief kraakpanden – en *Area 51* in Eindhoven (Strijp S). Rond de skatehal van *Pier 15* is ruimte voor een veelheid aan evenementen. 'Bedrijfsleider' Rinse Staal is in voor 'alles wat experimenteel is'. Op en rond *Pier 15* hebben in 2015/16 zestig evenementen plaatsgevonden, waaronder drie buitenfestivals. Rinse Staal organiseert feesten volgens eigen concepten zoals *Vieze Anita* en *Surf & Turf*, maar ieder ander goed idee is welkom. De plek moet een broed- en ontmoetingsplaats zijn voor jonge kunstenaars. Studenten van Sint Joost, de Bredase Akademie voor Kunst en Vormgeving, kunnen er exposeren. Free runners vinden er een buiten-parcours, tot nu toe uniek in Nederland. *Pier 15* is nadrukkelijk 'van en voor jongeren' en programmeert strikt bottom-up. Een skateschool onderdeel van het complex,

toegankelijk zelfs voor jonge kinderen. Want skateboarden is iets dat je moet en kunt *leren*; het komt je niet aanwaaien.

Een soortgelijk beeld vertoont het WSC in Den Bosch. Directeur Jos Slegers staat open voor 'alles wat met urban culture te maken heeft', maar biedt ook locaties aan voor voorstellingen van bijvoorbeeld Boulevard en Cement Festival. Jongeren met goede ideeën kunnen ondersteuning krijgen – tot ze te groot worden voor het WSC dat hen 'met trots' ziet vertrekken naar plekken waar ze zich verder kunnen ontwikkelen. Bing begon bij het WSC met zijn *Koninkrijk van Muziek*. Wat de skaters betreft: het WSC beschikt als enige in Nederland over een halfpipe, reden voor een groot internationaal *verts* skate concours (een extra spectaculaire vorm van deze sport) in 2016. Jos Slegers hoopt hier een jaarlijks terugkerend evenement van te kunnen maken.

Area 51 op Strijp S is de oudste en grootste van de skatehallen in Brabant. Onlangs is een nieuwe leiding aangetreden: Germa Verdonk als operationeel manager, André van Dijk als accountmanager, verantwoordelijk voor de externe communicatie. *Area 51* presenteert zich primair als trainingsfaciliteit voor de disciplines freestyle, street en transition, maar ook als podium voor aan skateboarding gerelateerde cultuur en recreatie. Skaters komen overal vandaan, aangelokt onder andere door Nick Bax als prominent docent. Voor al deze skateparken geldt dat *onderwijs* voor hen van levensbelang is. Een goede school, gerenommeerde trainers en docenten – dat trekt een groot jongerenpubliek aan.

Eindhoven beschikt sinds vijf jaar over het grootste onderkomen van de Benelux voor de BMX-sport: *040BMXpark* op Strijp S, goed bereikbaar ook vanuit het buitenland. Ondanks dat 'grootste' komt directeur Pim van den Bos ruimte tekort, reden om het land door te gaan toeren met een mobiele ramp – hij heeft er zelfs mee voor de Tweede Kamer gestaan. In het park kan ook worden gestept. BMX freestyle is al toegelaten tot de Olympische jeugdspelen 2018. Het is een laagdrempelige sport – er vinden in het park, naast andere evenementen, heel veel kinderfeestjes plaats waar kinderen 1 – 2 uur BMX-les krijgen. Lesgeven is ook hier een belangrijke bron van inkomsten.

De situatie in Tilburg verschilt aanzienlijk van die in de andere drie steden met een skatevoorziening. *Ladybird* is een belangrijk onderdeel van de Hall of Fame, maar de ambities van bedrijfsleider Cees Thomassen gaan veel verder. Hij spreekt van 'ontschotten' van traditionele domeinen, met 'een nieuwe visie op leefbaarheid, welzijn, cultuur en sport' als resultaat. Skaten en de andere urban arts & sports zijn 'een lifestyle, geen hobby'. De Hall of Fame is een 'mogelijkmakersplek voor zelfdoeners' van en voor jongeren. Thomassen wil jongeren helpen zichzelf te organiseren – helpen om hun dromen waar te maken. De Hall is een leerwerkbedrijf, waar 'zien leidt tot meedoen en zelf doen'. De Hall of Fame is dan ook een bedrijfsverzamelgebouw dat ook onderdak biedt aan een dansschool, *Curtley's Hip-hop Factory*, aan *Tilburg Dance Collective*, *To The Max* met *Talent Meets Talent*, en diverse urban ondernemers. Doel is in feite een compleet jongerencentrum – een 'jongerencentrum van de toekomst' – dat naast een popconcertzaal, oefenruimtes en een café en foyer ook beschikt over een skatehal. En 'samen met Popcentrum 013 en het Woo Hah! Festival is Tilburg de zuidelijke koploper' op het terrein van hiphopmuziek. Max de Beijer ziet er zelfs een 'hiphophoofdstad van Nederland' in.

Skateboarden behoort tot de meest spectaculaire vormen van urban sport, en de skatehallen met hun entourage van activiteiten trekken de volle aandacht van publiek en overheden. Samen met de graffiti-writers claimen skaters *een plaats in de openbare ruimte*: de graffiti-artists door hun handtekening te spuiten op muren die daar niet voor bedoeld zijn, de skaters door het publiek voor de voeten te lopen. Als hun een legale lokatie wordt toegewezen is dat voor de skaters doorgaans een plek in een ‘spoorzone’, een voormalig industrie- of havengebied waarvoor een nieuwe bestemming moet worden gevonden in het kader van de ‘heruitvinding van de stad’. Zo krijgen de skatehallen er een dimensie bij, een betekenis die uitstijgt boven hun functie als sport-onderkomens. De verwachting is dat ze een steeds belangrijker rol gaan spelen in de gezichtsbepaling van de stad van de toekomst. Nu al werken ze als ‘hotspots’ in het veld van de vrijetijdscultuur – de feestencultuur die zo’n groot deel van de urban scene inspireert – en hun invloed op het ‘gebruik’ van de stad zal naar het zich laat aanzien alleen maar toenemen.

AMBITIES EN RESPECT

Jonge urban ondernemers – niet alleen in Brabant – staan bekend als zelfredzaam en inventief als het erom gaat hun ambities te realiseren. Maar altijd komt er wel een moment waar ze op grenzen stuiten die niet te passeren blijken zonder steun van derden – financieel of in natura. Waar kunnen ze dan terecht met hun problemen?

Het antwoord is: in een oerwoud van helpende handen. Er is een alfabet aan (semi)overheids- en andere fondsen: FPK, FCP, BNG, VSB, PBCF en vele andere. Gemeenten hebben hun eigen loketten. Welzijnsinstellingen, kunstencentra, expertisecentra op allerlei terreinen, brancheorganisaties, particuliere fondsen voor diverse specialisaties – ze bieden kennis, begeleiding, onderdak, technische assistentie en/of geld aan volgens diverse regels en onder diverse voorwaarden. Voor hulpzoekenden is de weg door dit labrynt vaak moeilijk te vinden. Zou het dan niet wenselijk zijn om er een goed zichtbare ordening in aan te brengen?

De vraag rijst dan wie dat mag doen. De skateboarders zijn zo wijs geweest om de behartiging van hun belangen veilig te stellen in de SFN vóórdát hun door iemand anders *top-down* een plaats in een stramien werd toegewezen. Urban *artists* zijn zo fortuinlijk niet geweest. Toen tien jaar geleden de zorg voor de podiumkunsten verdeeld werd tussen het Fonds Podiumkunsten en het Fonds voor Cultuurparticipatie kreeg het FCP de urbans toegeschoven, waardoor die geruisloos bij de *amateurs* werden ingedeeld. Daar begint men nu anders over te denken, zoals bleek tijdens de conferentie *Urban is anders, toch?* op 27 oktober 2016 in Tilburg, waar de directeuren van de beide fondsen met elkaar in gesprek gingen. Er zijn sterke argumenten voor de stelling dat urbans géén amateurs zijn, zie mijn bij die gelegenheid verschenen publicatie. Maar ze vallen nog steeds onder de verantwoordelijkheid van Kunstbalie, ze mogen subsidie aanvragen bij de provinciale 4-jarenregeling voor Amateurkunst, en in Breda is onlangs een (tweede) consultant

amateurkunst aangesteld die urban in haar portefeuille heeft. Dat kan gebeuren als derden je status bepalen zonder je te consulteren.

Als regelgeving wenselijk blijkt om een groep als de urbans vooruit te helpen, dan hoort één ding voorop te staan: RESPECT. Respect voor het doen en denken, de intenties en capaciteiten van degenen die om hulp vragen. Wat menen *zij* nodig te hebben, en waarom? Aan welke voorwaarden kunnen zij wel of niet voldoen? Niet minder belangrijk: *wat beweegt de regelgever/hulpverlener?* In hoeverre is die bezig een *eigen* ambitie te realiseren waar de 'cliënt' geen boodschap aan heeft?

Een droom van Urban Hotspot Nr 1

'Onze ambitie: Brabant dé Urban hotspot! Brabant positioneren als de nummer 1 in Europa op het gebied van Urban.' Het gonsde al enige tijd rond in de scene, maar nu staat het publiekelijk in een Werkplan van Sport Service Noord-Brabant. Een persbericht van 24 maart 2017 over het aantreden van Josine Frankhuizen als zakelijk leider van Emoves spreekt van 'de visie van de Gemeente Eindhoven en de provincie Noord-Brabant om dé urban hotspot van Europa te worden'. Eindhoven en Emoves worden in het Werkplan meermalen genoemd als voorbeelden van urban expertise en als plekken waar organisatie en infrastructuur al klaar staan. Het plan voorziet in 'doorontwikkeling' en 'uitrol' van Emoves in 'vertaling' naar de andere steden van de B5. 'Waarom moeten we dit willen?' vragen de auteurs van het Werkplan zich af. Antwoord: 'Omdat Urban de provincie Noord-Brabant en haar B5-gemeenten ontzettend veel te bieden heeft. We werken samen aan een sterke, duurzame en innovatieve regio. (...) Het gaat om duurzame ontwikkeling van de regionale economie, die hand in hand gaat met sociaal-maatschappelijke vernieuwing.' Om de andere B5-steden warm te maken voor de klim naar de top van Mount Urban heeft de provincie Dave van den Berg – één van de twee artistiek leiders van Emoves – aangesteld als 'kartrekker'.

Het idee om van de B5 één stedelijk cluster te maken heeft een lange voorgeschiedenis waarin urban arts, sports & culture maar ten dele een rol hebben gespeeld. Bijna tien jaar geleden meldden de vijf zich gezamenlijk aan als kandidaat voor de positie van Europese Culturele Hoofdstad 2018. De Spoorzones werden opgevoerd als plekken voor stedenbouwkundig experiment. Op 19 juni 2009 werd op Strijp S *The Building* geopend. Ton van Gool, destijds projectleider Cultuur op Strijp S en architect van het toekomstige vijfstedesverband, was zeer betrokken bij de toenmalige urban scene, waarvoor dan ook plaats werd ingeruimd in de Spoorzones. Van Gool tekende de contouren van de *Zuidlijn*, een driejarenplan voor een reeks 'events' in 2015 – 2017 in de B5, eerst door hemzelf en later door Ruth Giebels uitgevoerd. Onder andere de eerste editie van *Urban Matterz* in Helmond in september 2015 werd mede mogelijk gemaakt door de Zuidlijn. De bedoeling was, volgens Ruth Giebels, om de politiek in Brabant geïnteresseerd te krijgen in de aan populariteit winnende urban culture, zodat deze ook na afloop van de Zuidlijn op het netvlies van de beleidmakers zou blijven staan.

Een mijlpaal werd bereikt op 19 juni 2015 met het symposium *Urban Goud* in het Klokgebouw op Strijp S. Daar werd een 'cijfermatig beeld' van de urban sector gegeven in de overtuiging dat daarin een 'enorm potentieel' verscholen lag. Urbans moesten hun 'sponsorwaarden', hun 'marktwaarden leren kennen'. De voorstellingen die men zich

maakte van dat urban potentieel waren schromelijk overdreven, maar het beeld van een gouden urban hotspot is blijven hangen – ook dat gebleken was dat de nieuwe Culturele Hoofdstad niet in Brabant maar in Fryslân lag. De urban scene en de droomhotspot overleefden de teleurstelling. Wat de scene betreft geldt dat met name voor Eindhoven, waar in de loop der jaren, dankzij enkele vasthoudende prominenten uit de scene en twee urban welgezinde wethouders in successie, een stevige structuur was opgebouwd met Emoves als jaarlijks terugkerend evenement en de Berenkuil als internationaal ontmoetingspunt voor graffiti-artists en hun fans.

Wat de hotspot betreft, daar zat de scene echt niet op te wachten. Die komt uit een heel andere koker: een visioen van bestuurders op hoog niveau die denken in termen van innovatie, vrijetijdseconomie en sociale veerkracht. Die van de kennismaking met de 'Urban Way of Living' verwachtten dat een kind competenties ontwikkelt 'die van grote waarde zijn in de wereld van Techniek, Kunst en Design'. Dat staat in het Werkplan van SSNB – terwijl in de tekst van de Sportagenda 2016 – 2020, waarin het provinciaal sportbeleid wordt uitgelegd, het woord 'urban' niet één keer voorkomt.

Inmiddels is besloten om de organisatie licht te houden en naast de kartrekker per stad een sleutelfiguur aan te trekken. Maar het beeld van de Europese hotspot blijft vooralsnog schimmig. Wel lijkt het *Eindhoven en Emoves* te zijn wat de klok slaat. Nu heeft Eindhoven – ik heb het al aangegeven – uitstekend gepresteerd. Dat hoeft echter niet te betekenen dat de scene zich overal naar beeld en gelijkenis van Eindhoven dient te modeleren. Je kunt je op zijn minst afvragen of de andere steden daar zo gelukkig mee zijn. In elk geval is het nooit verstandig om de schijn van bevoogding te wekken. Om tot een werkbaar samengaan te komen moet men op gelijke voet en met wederzijds respect met elkaar kunnen praten. Misschien valt er over en weer iets te leren?

Het blijft voor urbans uitkijken met initiatieven *top-down*, zeker als die uit een ambitiepark komen waar urban niet in thuis is. Zodra het gerucht gaat dat ergens urban goud te vinden is, moet men rekening houden met kapers op de kust. Verleid worden is menselijk.

Gelukkig gaan, terwijl het vuurtje wordt opgestookt onder een hotspot in de verte, de jonge ondernemers die hier ter sprake zijn gekomen gewoon door met hun skateboards, hun feesten, hun broedzorg, hun kledinglijnen en wat dies meer zij. Naast degenen die ik voor dit verslag heb geselecteerd kan met gemak eenzelfde aantal of meer worden opgevoerd die bedrijvig zijn op de urban werkvloer. Waar hun zelfredzaamheid en hun onderlinge hulpvaardigheid tekortschieten, waar ze behoefte voelen aan scholing, coaching of technische bijstand, daar kunnen instellingen als Kunstbalie belangrijk werk doen. Als de groei *bottom-up* stagneert, grijpt de Top straks in het luchtledige als daarboven de ambities opspelen.

Tot nu toe heeft de scene veerkracht genoeg getoond om haar *eigen* ambities waar te maken. Ik vertrouw erop dat ze daarin zal volharden.